

Jak se dostal slon na Králický Sněžník

Räuber Hotzenplotz je známý německý loupežník. Jde o jakousi obdobu našeho loupežníka Rumcajse. První kniha o tomto loupežníkovi s pepřovou pistolí a se sedmi noži vyšla v roce 1962. Jejím autorem je liberecký rodák Otfried Preussler, který prožil své dětství a mládí na severu Čech. Jeho tatínek byl zaníceným vlastivědným badatelem a babička známou lidovou vypravěčkou. Autor si loupežníka Hotzenplotze pochopitelně vymyslel - k vymýšlení ho přivedly jeho tři dcery, které chtěly neustále nové a nové pohádky. A tak vznikly příhody loupežníka, které se drží na prvním místě mezi 50 miliony výtisků knih pro děti z dílny autorovy. Hotzenplotze zná na západ od nás každý. Když se autora svého času ptali, kde přišel k tak zajímavému jménu (Hotzenplotz znamená v překladu Osoblaha), vyjádřil se Otfried Preussler takto: " .. A protože jsem pro svého loupežníka potřeboval pěkné jméno, vyzdobil jsem jej krátce jménem moravskoslezského městečka, které mi ze školských let v paměti zůstalo, a které ve mně již tenkrát velký dojem zanechalo."

Takže loupežník Osoblaha, neboli Hotzenplotz, pochází z Osoblahy. V době, kdy se o tomto městě učil ve škole Hotzenplotzův tvůrce, patřila Osoblaha ke kvetoucím městům naší oblasti. Dnes bohužel spíše chátrá. Již na sklonku 19. století měla přes tři tisíce obyvatel (dnes něco přes tisíc - pozn.red.), školy, kostely, radnici a desítky drobných či větších továren. Také soud, celní úřad, spořitelnu, nemocnici a lékárnou. V roce 1873 se místnímu lékárníkovi Gutwinskému narodil první syn. Při křtu dostal jméno Oskar. Dnes se již nikdo nedozví, co mu přisoudily sudičky v kolébce. Rozhodně to byla láska k lidem, pročež se mohl stát zubním lékařem. Dále to byla jistě touha po nepoznaném sportovním vyžití, ale která ze sudiček mu přisoudila, že tak bude činit na lyžích, to bůh sudí. Vždyť Osoblaha leží v ideální rovině. Hory jesenické se však rýsují v dáli. Je zcela možné, že jedna ze sudiček se v prorocké chvíli zahleděla z okna. A tak bylo Oskaru Gutwinskému přisouzeno, aby nepokračoval v otcově řemesle lékárnickém, ale aby pokořil okolní hory jako lyžař a propagátor lyžování. Mimochodem, kdyby dnešní Osoblaha uměla využít padesát let trvajících Hotzenplotzova kultu u několika generací německých čtenářů, tak by se mohlo dít mnohé užitečné, alespoň v cestovním ruchu. Myslíte, že by se nikdo nechtěl jet podívat do míst, odkud Hotzenplotz pochází? Jenže již více než padesát let je nám osud Osoblažska naprosto lhostejný. A přitom to byl kdysi velmi bohatý kraj, Osoblaze se říkalo "slezská Haná". Jistě si dle toho dovedete představit, jak by se Osoblaha vyvíjela, kdyby ji nestihl po válce osud zanedbaného pohraničí. V jejím případě mimořádně hodně zanedbaného.

Oskar Gutwinski spatřil světlo světa 16. června 1873 v Hotzenplotz (Osoblaha) a je pochopitelné, že světem jeho prvních krůčků se stala medicína, neboť tatínek byl místním lékárníkem. Rozumělo se samo sebou, že nejstarší syn půjde v otcových šlépějích - Oskar studoval ve Vídni a v Berlíně, nakonec se přiklonil k praxi stomatologické. V osmadvaceti letech se oženil a bylo nutno zajistit rodinu. Přijal tedy místo zubního lékaře v Šumperku a najednou byl uprostřed hor.

V době jeho vídeňských studií se poznal s dalším krajanem, o sedmnáct let starším malířem a sochařem Matyášem Žďárským z Kožichovic u Třebíče. Ten se nakonec stal známým propagátorem alpského lyžování. Usadil se na statku v Lilienfeldu v Dolních Rakousích a věnoval se lyžování profesionálně. V roce 1896 vydal knihu Alpská (Lilienfeldská) technika, kterou zná dnes každý student tělovýchovy a sportu. Znal ji i Oskar Gutwinski, jemuž hory v okolí Šumperka doslova učarovaly. Mimochodem život Matyáše Žďárského by vydal na celou knihu. Zkrátil lyže na délku 190 - 220 cm, vymyslel vázání vlastní konstrukce, studoval laviny, pořádal lyžařské kurzy a sám vášnivě lyžoval. Jeho specialitou byla silná (jediná) dvoumetrová lyžařská hůl s kovovým hrotem, která sloužila jako brzda (lyžař na ní seděl). Byl to rozdíl oproti metodě švédské, která používala dvě hole a oblouk telemarku. Žďárskému nakonec přezdívali "otec lyžařů" a bohužel je více znám v Alpách než v Čechách. A tak zubař Gutwinski organizoval lyžařské kurzy a sám využíval volný čas k lyžování. Neměl ho moc, protože jako vážený otec rodiny ji musel také zabezpečit.

V Šumperku se stal Oskar Gutwinski členem městského zastupitelstva a v letech 1909 - 1912 byl dokonce členem městské rady. V té době se zasloužil o vytyčení zimních tras v oblasti Ramzové, Červenohorského sedla a Králického Sněžníku. Nezapomínal ani na původní profesi - stal se dvorním zubním lékařem prince Liechtensteina a ten mu otevřel cestu do liechtensteinských lesních revírů. Gutwinski nejen organizoval kurzy, výlety či lyžařské oddíly, sám vášnivě lyžoval. Pro jeho odvahu, charakterizovanou nesmírně rychlou jízdou na prudkých panenských svazích jesenických hor, mu přezdívali "Rychlý Oskar". Jeho přičiněním bylo už v letech 1908 a 1909 vybudováno zřejmě první tyčové zimní značení tří tras, a to z Ramzové přes Červenohorské sedlo na Praděd, dále přes Ovčárnu a Vysokou holi ke Skřítku, a ze Starého Města na Králický Sněžník. Významně se podílel na založení Severomoravského lyžařského klubu - 25. září 1913 - a byl čestným členem lyžařského klubu v Landecku, dnešním Ladku-Zdroji v Polsku.

Po zubní praxi v losinském zámku neváhal vyměnit nabízený titul dvorního zubního lékaře jeho výsosti prince Lichtenštejna za povolení ke vstupu do lesních revírů jeho panství. Prošel tak mnoha zapomenutými zákoutími hor a mohl mnohé ukázat jak rodině, tak i přátelům.

První světové války se zúčastnil od začátku až do konce. Přihlásil se dobrovolně v roce 1914 jako lékař k vojenské službě, ačkoliv měl tehdy již 40 let. Přišel k lyžařskému batalionu ve Starém Městě pod Sněžníkem jako lékař. Zúčastnil se pak úplně prvních bojů, které byly na lyžích v zimě 1915 v Karpatech, a nakonec byl v Tyrolsku v Ortler a Marmolata-Massiv u proslulé rotě Molterer, s níž strávil celý rok v ledové jeskyni. Nechal si ušít velmi praktickou, ale nepředpisovou uniformu - žďárského oblek v barvě uniformy, který dlouho běžně používal. Díky němu a dlouhému, již prošedivělému plnovousu byl v armádě znám jako "otec Jahn". Byl mnohokrát vyznamenán, z toho dvakrát zlatým záslužným křížem s korunou, přestože ani vůči nejvyšším představeným si nebral žádné servítky a tvrdě kritizoval nešvary, které mělo velení na svědomí. Nerozpakoval se zastávat prostých vojáků. Nakonec upadl do italského zajetí, ze kterého se vrátil s transportem raněných až na vánoce roku 1918. Prožil toho tolik, co by jiným stačilo na deset životů. Ve svých pětácti letech, s mírně podlomeným zdravím, se vrhl do dalšího horského dobrodružství. S manželkou a s dětmi si pronajali Liechtensteinovu chatu na Kralickém Sněžníku. Jeho žena doufala, že rodina prožije klidný život nájemce horské chaty. Avšak její muž uviděl další příležitost, jak zdolat prudký horský svah.

Gutwinski pověsil zubařinu na hřebík a stal se propagátorem a organizátorem horského cestovního ruchu. Zapojil celou rodinu a chatu v krátké době proměnil v prvotřídní horský hotel. Často zajížděl dolů do údolí a pořádal přednášky o horské turistice, organizoval výstavy fotografií a psal nadšené články do nejrůznějších novin. Podepisoval je tajemným pseudonymem Der Alte vom Berge (Starý brach z hory). Zavedl chov bernardýnů, hovězího dobytka a zřídil meteorologickou stanici. Zval hosty z uměleckých kruhů a brzy byla jeho chata o sezóně významným dostaveníčkem turistů z Moravy, Čech i sousedních zemí. Proč by také nebyla - služby byly perfektní a moderní. Telefon a elektřina nebyly ničím neznámým. A lyžařské kurzy organizoval i nadále - to již přijímali jeho pozvání další odborníci a mistři lyžování převážně z Rakouska. Dá se říci, že Oskar Gutwinski byl jedním z prvních propagátorů vysokohorského sportu. Byl mimořádně oblíben a měl skutečně ryzí, nezištné srdce. V roce 1925 sem z Kitzbühlu pozval tehdejšího

tyrolského lyžařského mistra J. Lacknera, který vedl od ledna do konce března pravidelné lyžařské kurzy pro začátečníky i pokročilé. To už ovšem i zde převládal severský způsob lyžování. Byl úžasně všestranný. Mimo bernardýnů a meteorologie se dokázal věnovat i botanice. Sbíral rostliny, studoval je a mnohé jako vůbec první popsal. Objevil dokonce i několik velice vzácných a málo známých rostlin, za všechny uvedme Zvonek vousatý, Oměj šalamounek či masožravou Rosnatku okrouhlostou. V jeho stínu se pohybovala Adéla Gutwinská i jeho tři synové. Na ní závisel běžný chod hotelu, jeho údržba a kompletní provoz. Umožnila tak svému muži, aby se stal již za jeho života legendou a skutečným brachem z hor. V této době bylo na Sněžníku zaměstnáno, nepočítáme-li manžele Gutwinské a jejich tři syny, jedenáct osob. Kuchař, kočí, servírky, úklidový personál a účetní.

Z různých pramenů lze doložit, že Gutwinski používal v této době ve styku s českými turisty češtinu. Někteří Češi popisovali malého zavalitého Oskara s mohutnou šedivou bradou jako neotesaného grobiána, který má přinejmenším svérázný postoj k hostům, němečtí návštěvníci na něj pohlíželi mnohem shovívavěji. Jeho chování k hostům popisovali spíše tato: "Dokázal si svou poněkud svéráznou, jakoby nevlídnou, nicméně upřímnou povahou získat srdce všech, kteří se na chatě zastavili." Další jej popisovali jako člověka se zlatým srdcem, který dokonce dokázal rozdat dětem veškerá lízátka z obslužného pultu, který chvíli hlídal. Velkou část příznivců si získal i mezi českými lyžaři, kteří neopomněli ve svém nekrologu připomenout jeho zásluhy i kladný vztah k českým návštěvníkům. V časopise Zimní sport doslova uvedli: "Smýšlením Němec, byl přirozeně jako inteligent povznesen nad sprosté nacionální spory, a tak jsme i my, čeští lyžaři, k němu rádi zavítali." Nebyl zatrpklý, přestože celá jeho rodina byla až do 2. světové války bez státní příslušnosti, protože československé úřady mu nedůvěřovaly. Těžce nesl, že mu československý stát neudělil státní občanství. Úřady nevěřily, že opuštění jeho zavedené zubní praxe a skromný život v horách měl toliko zdravotní lidský důvod. Byly spíše názoru, že přišel na Sněžník s úmyslem věnovat se špionáži, a zamítli mu proto udělit československé státní občanství.

I když si Oskar nebral nikdy servítky a dokázal být nevybíravý až obhroublý, byl dobrý člověk, nezištný přítel a příznivec mládeže. Podporoval především mladé umělce z okruhu malířů, spisovatelů a básníků, seskupené do uměleckého spolku "Jesch", pro které vytvořil na Lichtenštejnské chatě skutečný domov, místo, kde se setkávali a kam se všichni rádi vraceli. Jako král Artuš

u kulatého stolu panoval "Starý z hory" a kořenil jídlo a pití jadrným humorem, vtipnými poznámkami a průpovídkami. Například ty, co nosili pyžama, která se právě tehdy začínala prosazovat, nazýval "nočními husary", sám se pak označoval za "reakcionáře", neboť zůstával věrný noční košili. Tehdy se tu scházela skupina mladých umělců a literátů (Kurt Hallegger ze Šumperka a pokroková pražská skupina Pražská secese), kteří se pokoušeli na kulturním poli sblížit Čechy a Němce. Při svých setkáních si oblíbili melodickou píseň "V ještědském údolí kvete šeřík". Podle ní si dali název JESCHER a jejich symbolem byl šeřík. Později se jim nelíbilo, že jejich symbol není spjat s místem, kde se scházejí. Všimli si, že když kýchá slon, zní to "ješ". A tak sice jméno ponechali, odvodili je však od kýchání slona, kterého tak přijali za svůj symbol. V roce 1932 vzpomenuli umělci 10. výročí vzniku této skupiny. Poblíž chaty postavili svůj symbol - sochu slona, který zde dodnes stojí a stále vesele hledí do krajiny.

Oskar Gutwinski se bohužel nedožil ani šedesátky. Když 13. srpna 1932 na Sněžníku skonal na infarkt, dostavili se ještě týž den jeho nejbližší přátelé a drželi u zemřelého spolu s jeho třemi syny noční stráž. Příští večer jej na ramenou za svitu pochodní snesli do údolí, kde se shromáždili další přátelé a známí k smutečnímu rozloučení. Dle jeho přání byl zpopelněn a jeho popel ve vší tichosti uložen na jeho Hoře. Další osudy rodiny i hotelu jsou velice smutné. Adéla Gutwinská, věrna závěti svého muže, vytrvala statečně navzdory všem potížím, pouze s podporou svých studujících synů v hospodaření na Králickém Sněžníku až do podzimu 1936. Toho roku jí za podivných a zatím nevysvětlených okolností staroměstská sekce Moravsko-slezského sudetského horského spolku zrušila nájemní smlouvu a na chatu přijala nového nájemce. Matka z Hory, jak ji její přátelé nazývali, strávila podzim svého života u svých synů v tehdejším západním Německu. Ti pohlíželi na její celoživotní práci s obdivem a uznáním. Hotel střídal po válce nájemce, až nakonec byl v srpnu 1971 demolován. Vzácné zařízení chaty bylo odvezeno neznámo kam, a to včetně dřeva a trámů z demolicce a mnoha uměleckých předmětů pamatujících kulturní a společenský ruch dvacátých a třicátých let.

V roce 1933, rok po smrti Oskara Gutwinského, byl na jeho památku pojmenován pramen vyvěrající nedaleko státní hranice a cesty do Kladského sedla. Byla zde umístěna mramorová deska s nápisem "In memoriam Dr. Gutwinski". Tato deska vzala za své v padesátých letech, když byla v těchto místech prováděna těžba dřeva. V říjnu 2001 byl pramen místními příznivci opět upraven a byla

u něho na dřevěném samorostu umístěna deska s životními daty a základními údaji o jeho osobě.

A to je smutný konec legendy, která dnes jen s velkými obtížemi dostává svoji konkrétní podobu. Chlapec z rovinaté Osoblahy dokázal, co dovede velký duch v horách, aniž by byl jejich součástí od dětství. Patří Oskar Gutwinski k těm, kteří na svého životopisce teprve čekají, podobně jako zajímavá historie Kralického Sněžníku a jeho okolí. Gutwinského odkaz i jeho majetek potkal stejný osud jako jeho rodné město. A poctivě - Gutwinski nikdy nebyl špiónem. Měl totiž cosi, co se dnes hned tak nevidí. Charakter se tomu říká.

